

Mladenič, ki ga je izbrala zgodovina

Franjo Malgaj V celjskem muzeju novejša zgodovine razstava in strip o junaku, zaradi katerega je Mežiška dolina slovenska

Mladenič iz Šentjurja, izkušen iz bitk prve svetovne vojne, je na dan svobode, 6. 11. 1918, ko so v Celju prvič zaplapolale slovenske zastave, s štiridesetimi prostovoljci odšel na Koroško. Z njimi je osvobodil Mežiško dolino, 6. maja 1919 pa se je njegova pot na Koroškem tragično končala. Čeprav uradno ni znano natančno, kako se je to zgodilo, strip, ki ga je ob razstavi izdal Muzej novejša zgodovine Celje, ponuja eno od različic.

ŠPELA KURALT

Muzej je razstavo o prvi svetovni vojni skupaj z Muzejem novejša zgodovine Slovenije, Zgodovinskimi arhivom Celje in zasebnimi zbiralci pripravil že pred štirimi leti. Zato so se tokrat odločili za povsem drugo pot zaznamovanja

pomembne obletnice, ki je, kot pravi direktor MNZC Tonček Kregar, pač niso mogli prezreti: »Osredotočili smo se na dan svobode, ko je Celje prvič v zgodovini prišlo v političnem, upravnem in tudi simbolnem smislu v slovenske roke. Mi smo dediči tega spomina. Navsezadnje je muzej točno v tej hiši, kjer je bil nekoč magistrat, in zgodovina tega prelomnega leta 1918 je tudi zgodovina naše hiše. Drugi, še pomembnejši fokus pa je, da smo želeli, da po razstavi ostane še kaj več kot katalog.«

In tako je nastal strip o junaku, ki pooseblja dogajanje izpred stotih let. Nastal je strip o junaku Franju Malgaju izpod scenariističnega peresa Marijana Pušavca in koroškega striparja Gašperja Krajncja, s katerim želijo Malgaja približati predvsem mladim. Kot pravi Kregar, sta avtorja v celoti

uresničila idejo: »Želel sem si čim bolj realističen, verističen strip. Podoben stripom, kot smo jih brali kot mularija. Da je verodostojen in da padeš v zgodbo. Je na zgodovinskih temeljih, kot muzej si ne moremo privoščiti, da bi dejstva kakor koli potvarjali ali zaljšali. Sta pa avtorja s svojim umetniškim prispevkom Malgaja dodatno počlovečila, da pred nas stopa mož iz mesa in krvi. S tem sta ga tudi malce demitologizirala, da junak izpred stotih let ne bi prerasel v mit, legendo. Če poskušamo biti čim bolj realistični in ujeti duh časa in prostora, lahko ohranjamo spomin, da ne bo ta zlorabljen zaradi aktualnih potreb.«

Mlad in velik Slovenec

Franjo Malgaj je bil star dvajset let, ko se je začela prva svetovna vojna. Vpoklicali so ga v 87. pehotni polk iz Celja, sodeloval je na soški fronti in se posebej izkazal na tirolskem bojišču, za kar je prejel zlato medaljo za pogum. Ko so se v Celju veselili dneva svobode, je Malgaj odšel na Koroško. Iz vojaka habsburške monarhije se je prelevil v močnega vojaškega nasprotnika avstrijskih sil. Njegove enote so osvobodile vso Mežiško dolino, v soglasju z Maistrom pa osvojile tudi Labot in Velikovec. Kljub velikim uspehom mu ljubljansko vodstvo ni dodelilo poveljevanja na celotnem Koroškem, saj so se bali njegovih in Maistrovih samostojnih, čeprav uspešnih akcij.

Malgajevo življenje se je končalo 6. maja 1919 med avstrijsko protiofenzivo, natančnih podatkov o smrti ni. Strip, ki ga je strokovno recenziral Igor Grdina, oriše tragično smrt pod enim samim strelom in takoj zatem eksplozijo ročne bombe. Kot so zapisali v časopisu *Jugoslovenski Korotan*, ki ga je začel na Koroškem izdajati prav Malgaj, se Malgaj v boju ni zmenil za švigajoče krogle: »Zadet je padel junak na slovenskih koroških tleh za domovino. Zemlja, koja je rosila njegova dragocena kri, kliče po maščevanju.« Tri dni po njegovi smrti je bila ustanovljena tako imenovana Celjska legija, ki je bila sestavljena iz sedmo- in osmošolcev celjske gimnazije, ki je, kot lahko preberemo na razstavi, pomembno vplivala k jugoslovanski

Malgajev pogreb 26. 10. 1919 v Šentjurju. FOTOGRAFIJI HRANI MNZC

- Razstava o Franju Malgaju in dnevu svobode, 6. 11. 1918, v Celju je na ogled do februarja 1919.
- Muzej novejša zgodovine Celje je izdal strip *Malgaj, mladenič, ki ga je izbrala zgodovina*.
- Scenarij za strip je spisal Marijan Pušavec, narisal ga je Gašper Krajnc.
- Malgaj je s svojimi enotami osvobodil Mežiško dolino, ki je ostala slovenska.

ofenzivi, ki je svojo bojno pot končala tik pred Celovcem. Malgaja so na željo svojcev kasneje prepeljali v rodni Šentjur in ga tam 26. 10. 1919 pokopali. Na pogrebu je bil tudi general Rudolf Maister, po smrti pa so Malgaja odlikovali s Karadordevo zvezdo z meči 4. stopnje.

Slovenske trobojnice za večno

Minimalistična razstava je na ogled do februarja, razstavljeni so Malgajevi osebni predmeti, kot sta dnevnik in daljnogled. Vendar pa Kregar priznava, da je bil v ospredju strip, ki bo mladeniča, ki se je boril za svobodo Slovencev, zagotovo približal mlajši generaciji. Čeprav je bil nadpovprečno hraber in velik domoljub, je bil povsem običajen mlad človek, poudarja

Kregar: »Najbolje ga opiše podnaslov. Da je bil torej mladenič, ki ga je izbrala zgodovina. Je pa bil pripravljen nekaj storiti za to, v kar je verjel.«

In verjel je, da je ta dežela slovenska. Razstavo so odprli točno sto let po tistem, ko so v Celju prvič zaplapolale slovenske zastave. Ta dan svobode za slovenske Celjane so na razstavi posebej dokumentirali tudi s fotografijami velikega dogodka, ko je predsednik Narodnega sveta Ernest Kalan z balkona magistrata pozdravil 20.000 ljudi: »Danes plapolajo na mestni hiši prvič slovenske trobojnice in ostanejo za večno. Živelo slovensko Celje! Živela Jugoslavija!«

Franjo Malgaj leta 1913.
FOTO HRANI VLADIMIR VIRANT

Franjo Malgaj v Velikovcu decembra 1918.